

Sygn. akt II UK 187/18

POSTANOWIENIE

Dnia 29 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z wniosku A.Ż.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.
o ustalenie ustawodawstwa właściwego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 29 maja 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 1 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od A.Ż. na rzecz organu rentowego kwotę 180 (sto osiemdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z dnia 21 marca 2017 r., wydaną na podstawie art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2016 r., poz. 963 z późn. zm.), art. 11 ust. 3 lit. a) w związku z art. 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r., w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE L nr 166 s. 1 z dnia 30 kwietnia 2004 r., ze zm.), stwierdził, że A.Ż. w zakresie zabezpieczenia społecznego podlega ustawodawstwu polskiemu od dnia 2 czerwca 2016 r.

W odwołaniu od tej decyzji A.Ż. wniósł o jej zmianę przez stwierdzenie, że od dnia 2 czerwca 2016 r. podlega ustawodawstwu słowackiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania. Ponadto wniósł o zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Okręgowy w O. wyrokiem z dnia 21 lipca 2017 r., sygn. akt IV U [...], oddalił odwołanie.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 1 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa [...], oddalił apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 21 lipca 2017 r.

Wnioskodawca A.Ż. zaskarżył powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu:

1. naruszenie prawa materialnego, a to:

a) art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE nr L 166/1 z 30.04.2004 r., z późn. zm.), zwanego dalej „Rozporządzeniem podstawowym” w zw. z art. 16 ust. 2 i 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r., dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 (Dz.Urz. UE nr L 284/1 z 30.10.2009 r., z późn. zm.) - zwanego dalej „Rozporządzeniem wykonawczym”, przez jego niezastosowanie, co skutkowało uznaniem przez Sąd drugiej instancji, że wnioskodawca od dnia 02.06.2016 r. podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych, mimo wykonywania pracy najemnej na terenie Słowacji oraz prowadzenia działalności na własny rachunek na terenie Polski oraz obowiązywania normy kolizyjnej w tym zakresie, wskazującej na pierwszeństwo ustawodawstwa państwa miejsca wykonywania pracy najemnej;

b) art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 (Dz.Urz. UE nr L 284/1 z 30.10.2009 r., z późn. zm.) - zwanego dalej „Rozporządzeniem wykonawczym” w zw. z art. 6 k.c. przez jego błędną wykładnię, że wnioskodawca zobowiązany był do przedstawienia także dokumentów i dowodów na

potwierdzenie, że świadczona przez niego praca nie miała charakteru marginalnego, co skutkowało uznaniem przez Sąd drugiej instancji, że wnioskodawca nie wykazał, iż w stosunku do niego właściwym z zakresu ubezpieczeń społecznych jest ustawodawstwo słowackie;

c) art. 14 ust. 5 lit. b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 w zw. z art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 przez jego bezpodstawne zastosowanie, co skutkowało uznaniem, iż praca najemna wnioskodawcy na rzecz „M.” s.r.o. stanowi pracę o charakterze marginalnym.

2. naruszenie prawa procesowego, mającego istotny wpływ na wynik sprawy, a to:

a) art. 233 § 1 k.p.c. przez niedokonanie przez Sąd drugiej instancji wszechstronnej analizy całego materiału dowodowego zgromadzonego w przedmiotowej sprawie, w szczególności przez pominięcie niezachowania wymaganego trybu przez organ rentowy w celu wyjaśnienia wątpliwości co do marginalnego charakteru pracy wykonywanej przez wnioskodawcę i niezwrócenia się do odpowiedniego organu słowackiego o podjęcie stosownych działań i mimo niewyjaśnienia tejże kwestii uznanie przez Sąd II instancji, iż wyrok Sądu I instancji i poprzedzająca go decyzja organu rentowego z dnia 21 marca 2017 r. wydane zostały w granicach prawa;

b) art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 5 i art. 477¹¹ § 2 k.p.c. polegający na nieuwzględnieniu przez Sąd II instancji nieważności postępowania, wywołanej pozbawieniem możliwości obrony przez pracodawcę słowackiego swoich praw jako zainteresowanego w sprawie.

Wskazując na powyższe zarzuty, skarżący wniósł o:

1) uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 21 lipca 2017 r., sygn. akt IV [...], i decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. z dnia 21 marca 2017 r. i przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpatrzenia,

2) zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego w tym postępowaniu.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na jej oczywistą zasadność i nieważność postępowania.

Zdaniem skarżącego nieprawidłowa była ocena Sądu drugiej instancji, iż przeprowadzone przez polskie organy rentowe postępowanie było realizacją zapisów przepisów o koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego w zakresie współpracy. Sąd drugiej instancji uznał, iż organ rentowy prawidłowo ustalił, że właściwym dla wnioskodawcy ustawodawstwem jest ustawodawstwo polskie, podczas gdy zebrany w sprawie materiał dowody potwierdził, iż organ rentowy nie przeprowadził w sposób dostateczny postępowania wyjaśniającego z instytucją słowacką w zakresie, który pozwoliłby ustalić istotne dla sprawy okoliczności, tj. marginalny charakter pracy wnioskodawcy. Sąd drugiej instancji w istocie oparł się wyłącznie na tym, że organ słowacki nie wniósł żadnych zastrzeżeń, nie bacząc na to, że tryb postępowania organu polskiego był niezgodny z art.16 rozporządzenia wykonawczego.

Organ rentowy nie prezentował na żadnym stadium postępowania administracyjnego czy też później sądowego dokumentów, na podstawie których oparł swoje ustalenia na temat marginalnego charakteru pracy.

Sąd drugiej instancji uznał, iż organ rentowy prawidłowo ustalił, iż właściwym dla wnioskodawcy ustawodawstwem jest ustawodawstwo polskie, mimo że materiał dowodowy w sprawie nie pozwalał na wyprowadzenie takiego wniosku, w szczególności brak było jakichkolwiek dowodów świadczących, iż organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją słowacką w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy, a także wymiaru czasu pracy. Znamienne jest, iż Sąd drugiej instancji wydając zaskarżone rozstrzygnięcie nie zauważył, iż organ rentowy winien był także uzyskać pełną informację co do aktualnego statusu ubezpieczeniowego wnioskodawcy na Słowacji w aspekcie ewentualnej prawomocności decyzji o wyłączeniu skarżącego z tego systemu zabezpieczeń społecznych. Nadto przede wszystkim brak przeprowadzenia prawidłowej procedury przez organ rentowy określonej w art. 13 ust. 3 Rozporządzenia podstawowego w zw. z art. 16 ust. 2 i 4 Rozporządzenia wykonawczego, a to ustalenie przez organ tymczasowego ustawodawstwa polskiego zamiast słowackiego spowodowało, iż Sąd Apelacyjny błędnie

wywnioskował, że organ rentowy wykonał prawidłowo wszystkie czynności celem ustalenia właściwego ustawodawstwa wobec wnioskodawcy. Prawidłowe zastosowanie art. 16 tego rozporządzenia (wyczerpanie w prawidłowy sposób procedury ustalenia właściwego ustawodawstwa) należy do wyłącznej kompetencji polskiego organu rentowego. Żaden Sąd nie może go w tym obowiązku zastąpić, ponieważ jest to obowiązek "wyznaczonej instytucji państwa członkowskiego miejsca zamieszkania" osoby ubiegającej się o ustalenie właściwego ustawodawstwa.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnia także, zdaniem skarżącego, naruszenie przez Sąd drugiej instancji przepisów procesowych przez pominięcie w postępowaniu sądowym słowackiego pracodawcy jako zainteresowanego i niedostrzeżenie przez Sąd drugiej instancji, iż doszło do nieważności postępowania i nieuwzględnienia tego zarzutu.

Wobec powyższego, ze względu na brak kompetencji Sądu Okręgowego w O. i Sądu Apelacyjnego w [...] w zakresie ustalenia na podstawie przedstawionej przez wnioskodawcę dokumentacji, czy podlega on od dnia 2 czerwca 2016 r. ubezpieczeniu społecznemu na Słowacji z tytułu wykonywania tam pracy najemnej definiowanej zgodnie z art. 1 pkt a rozporządzenia nr 883/2004 według prawa słowackiego, Sądy nie mogły orzec o istocie sprawy, tj. rozstrzygać, które z dwóch ustawodawstw z zakresu ubezpieczenia społecznego (polskie czy słowackie) jest właściwe.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o:

1. nieprzyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na skutek braku przesłanek umożliwiających merytoryczne jej rozpoznanie,
ewentualnie, w razie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania:
2. oddalenie skargi kasacyjnej,
3. zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem merytorycznego rozpoznania.

Skarżący wskazał, iż przyjęcie skargi do rozpoznania uzasadnia w świetle zgłoszonych zarzutów kasacyjnych oczywista zasadność tego środka odwoławczego, a także nieważność postępowania. Z uzasadnienia wniosku wynika, iż skarżący upatruje wadliwości skarżonego orzeczenia w stwierdzeniu przez Sąd – w ślad za organem rentowym – iż praca wykonywana w spornym okresie przez wnioskodawcę na terenie Słowacji miała charakter marginalny, a zatem także wykluczający podleganie wnioskodawcy słowackim ubezpieczeniom społecznym. Skarżący zarzucił także, iż organ polski tymczasowo ustalił po otrzymaniu pisma z instytucji słowackiej, że odwołujący podlega polskiemu ustawodawstwu, mimo niewyjaśnienia przez tę instytucję przyczyn, dla których uznała pracę wnioskodawcy za marginalną. Takie działanie w ocenie skarżącego nie stanowiło realizacji zapisów rozporządzeń w zakresie koordynacji instytucji państw członkowskich.

Argumentacja skarżącego nie jest prawidłowa. Z treści art. 16 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego z dnia 16 września 2009 r. (Dz.Urz. UE.L Nr 284) wynika, iż to w kompetencji organu rentowego (instytucji wyznaczonej przez właściwą władzę państwa członkowskiego), a nie Sądu, mieści się ustalenie ustawodawstwa mającego zastosowanie do zainteresowanego. Tak też stało się w niniejszej sprawie. Polski organ rentowy pismem z dnia 10 sierpnia 2016 r. wystąpił do instytucji właściwej w Słowacji - Socialna Poistovna o zajęcie stanowiska w sprawie A.Ž.. Pismem z dnia 12 września 2016 r. Socialna Poistovna poinformowała Zakład, że ubezpieczony jest zgłoszony do obowiązkowego pracowniczego ubezpieczenia społecznego przez pracodawcę „M.” s.r.o. od dnia 2 czerwca 2016 r. Instytucja słowacka stwierdziła także, że w przypadku pracowników „M.” s.r.o. ma miejsce rzeczywista realizacja działalności na terytorium Republiki Słowackiej, przy czym instytucja ta jest zdania, że praca wykonywana w zakresie 10 godzin miesięcznie za wynagrodzeniem w wysokości 40 euro jest pracą marginalną, co oznacza, że odwołujący powinien

podlegać polskim przepisom zabezpieczenia społecznego. Organ słowacki wyjaśnił, iż w świetle poczynionej przez siebie analizy sytuacji wnioskodawcy określił charakter jego pracy na terenie Słowacji jako marginalny, a tym samym wykluczający podleganie ubezpieczeniom społecznym na Słowacji. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. tymczasowo ustalił, że odwołujący podlega polskiemu ustawodawstwu. Informacja ta została przekazana słowackiej instytucji. Socialna Poistovna nie zajęła dalszego stanowiska w sprawie. Polski organ rentowy wydał zatem decyzję o podleganiu wnioskodawcy polskiemu ustawodawstwu, akceptując ocenę zatrudnienia wnioskodawcy, dokonaną przez organ słowacki.

Sąd wydający zaskarżone orzeczenie ocenił, iż w związku z powyższym wyczerpana została procedura z art. 16 powołanego rozporządzenia.

W tym miejscu wskazać należy, iż Sąd Ubezpieczeń Społecznych rozpoznaje odwołanie od określonej decyzji organu rentowego, przy czym przedmiot sporu ogranicza się do orzeczenia pozytywnie lub negatywnie o podleganiu ubezpieczeniom w polskim organie rentowym. Jednakże przedmiotem oceny w świetle powyższego nie może być ocena ważności tytułu ubezpieczenia społecznego realizowanego na terenie innego kraju członkowskiego i innego niż miejsce zamieszkania wnioskodawcy. Nieskuteczne są zatem wszelkie zarzuty ukierunkowane na ustalenie podlegania, bądź niepodlegania wnioskodawcy słowackiemu ubezpieczeniu społecznemu, która to okoliczność wykracza poza zakres kognicji Sądu i właściwości polskiego organu rentowego. W istocie, Sąd polski nie ma możliwości stosowania prawa krajowego obowiązującego w innym państwie członkowskim i oceny w świetle tamtejszych przepisów stosunku pracy wnioskodawcy (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 listopada 2012 r., II UK 103/12, OSNP 2013 nr 19-20, poz. 238; z dnia 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, OSNP 2014 nr 3, poz. 47; z dnia 11 września 2014 r., II UK 587/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 13; z dnia 21 stycznia 2016 r., III UK 61/15; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2019 r., II UK 599/17, LEX nr 2609204).

Inaczej mówiąc, polski Sąd nie był władny stwierdzić, iż instytucja słowacka dokonała błędnej, niewystarczającej oceny zatrudnienia wnioskodawcy. Nie znalazł także podstaw, by zakwestionować wyczerpanie trybu z art. 16 powoływanego rozporządzenia, skoro organy rentowe porozumiały się ze sobą i ostatecznie zajęły

wspólne stanowisko w sprawie. Biorąc pod uwagę opisane okoliczności, nie sposób mówić o oczywistej zasadności przedmiotowej skargi kasacyjnej oraz o nieważności postępowania.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji.